

जिन्दगी को

बाटो..

लेखक

रबिन कुमार कालिकोटे

जिन्दगीको बाटो

लेखक

रबिन कुमार कालिकोटे

कृति	:- 'जिन्दगीको बाटो'
लेखक	:- रबिन कुमार कालिकोटे
प्रकाशक	:- श्री सूर्य आवासीय माध्यमिक विद्यालय, खाँदवारी
प्रकाशन मिति	:- वि.सं. २०७२ फाल्गुण
पहिलो संस्करण	:- ५०० प्रति
सर्वाधिकार ©	:- लेखकमा
कभर डिजाइनर	:- रबिन कुमार कालिकोटे
ISBN	:- 978-9937-006-26-2
मूल्य	:- रु. ७५/-
मुद्रण	:- प्रतिभा अफसेट प्रेस

खाँदवारी १, सङ्खुवासभा

‘जिन्दगीको बाटोमा रबिनको कलम’

- ताराबहादुर बुढाथोकी (पाखिवासे कान्छो)

भाइ रबिन साहित्य गोष्ठी र कार्यक्रमहरूमा कविता सुनाउन रहर गर्ने । मकालु साहित्य समाजले आयोजना गरेका प्रत्येक जसो कार्यक्रममा हामीले अवसर दियौं । भानुभक्त द्विशतबार्षिकी समारोहको स्मारिकामा यिनको कविता छापियो । उत्साहित बन्दै गयो उनी भित्रको वाल प्रतिभा । गत वर्ष यिनले खण्डकाव्य स्तरको एउटा रचना देखाए मलाई । अभै सुधारको लागि सुभाव दिएँ । ढिलो होस् , राम्रो होस् भनेर कृति प्रकाशन पूर्व माइनु पर्ने कुरा सम्भाएँ , सिकाएँ ।

२०७२ को मङ्सिर पहिलो साता त गाता सहितको पुस्तकको नमूना आकार लिएर पो आए । अनि कम्प्युटरमा सँगै बसैं र उनको कृति, उनको भावनालाई मलजल गरैं । आहा ! रबिनको साना आँलाहरू नाचेका पदावलीहरू अक्षरको उत्सव देखाउन थाले, भावको भाँकी प्रस्तुत गर्न थाले । एकहप्ता उनी र म सँगै बस्यौं, उनको भावना र शैली मार्न पनि नपाउने, आफ्ना भावना र शैली राख्न पनि नपाउने ; यस्तै अप्ठ्यारा आउँदैजाँदै गरे कृति प्रकाशनको संघारमा उभिँदा ।

रबिनको कल्पनाशक्ति कृतिमा प्रचुर छ । खण्डकाव्यको आकार र संरचनामा रचित पस्तुत ‘जिन्दगीको बाटो’ झ्याउरे छन्दमा संरचित छ । दीप यस खण्डकाव्यमा गोलो पात्र हो । दीप र सागर नाम गरेको दुई पात्र सामाजिक र आर्थिक विभेदका कारण पछाडि पारिएको जाति एवं वर्गको प्रतिनिधि पात्र हुन् । उनीहरू सँग जोडिएको दीपको बाबु , शहरको समाजसेवी, निसन्तान बुढी आमै आदि यस खण्डकाव्यका

सत्पात्र हुन् । पानी नदिने पसले, खान नदिने होटलवाला, पैसा लुट्ने गुण्डा, दीपकी सौतेनी आमा र डाक्टरलाई खण्डकाव्यकारले खल पात्रको रूपमा चित्रित गरेका छन् । ग्रामीण परिवेशबाट प्रारम्भ भएको कथानक व्यस्त सडक, यान्त्रिक शहर, शान्त गाउँ हुँदै अगाडि बढ्छ । दुर्घटनाबाट दृष्टि विहीन बन्न पुगेको दीप र शारीरिक अपाङ्ग भइ खुट्टा गुमाउन पुगेको सागरको पीडा र व्यथाले पाठकको मुटु छुन्छ । दलित भएको कारण बास बस्न नपाएर सडकमा रात बिताउनु परेको स्थितिले आँखाबाट आँसु चुवाइदिन्छ ।

दीप र सागर दलित हुन् , अपाङ्ग छन् , वालक छन् र छन् गरीब पनि । निम्न वर्ग मात्र हैन मार्क्सले कल्पना गरेको सर्वहारा वर्गका सक्कली प्रतिनिधि पात्र हुन् यस खण्डकाव्यका नायकद्वय । नायक सागर मीठो आवजको धनी छन् । आँनो शरीरको रगत बेचेर सङ्गीत सिक्छन् र महान् गायक बन्छन् । कुनै व्याक्ति सबै रूपले अपाङ्ग, कम्जोर र दरिद्र हुँदैने । इच्छाशक्ति भए आफूभित्रको प्रतिभा बाहिर ल्याउन सकिन्छ भन्ने विचार प्रस्तुत गर्नु खण्डकाव्यकारको रूचि देखिन्छ । 'पानी नचल्ने, घरमा टेक्न नमिल्ने' भनेर रूढीग्रस्त चिन्तनले गाँजेका मान्छेले दलित जातिलाई घृणा गरे पनि रगत त एउटै हुन्छ, तथाकथित 'अछुत' को रगतले कुलीनहरूको जीवन पनि बाँच्छ भन्ने दृष्टान्त प्रस्तुत गर्दै खण्डकाव्यमा सामाजिक विभेदको अन्त्य हुनुपर्ने अपेक्षा सङ्केतित छ ।

एउटै तीरले चारओटा लक्ष्य भेदन गरेको छन् , कविले । वाल अधिकार, अपाङ्ग अधिकार, दलित अधिकार खोसिएको प्रति पीडा व्याक्त र पुनर्प्राप्तिको चाहाना, आर्थिक विभेदले सिर्जना गरेको गरिबीको तीब्र विरोध र त्यसको अन्त्यको आकांक्षा, दुःख कष्ट सहेर नै जिन्दगीको बाटो फेला पार्न सकिन्छ भन्ने सन्देश । दुःखान्त हुन्छ कि...हुन्छ कि

भन्दाभन्दै सुखान्त बनेको छ काव्यकथा । अलि अदर्शोन्मुख यथार्थ र प्रगतिवादी यथार्थवादको

सम्मिश्रित धार छ समष्टिमा । कतै वीर रस, कतै करुण रस, कतै अद्भूत रस त कतै शान्त रस छल्किन्छन् श्लोकहरूमा । हास्य र सृङ्गार रस चाहिँ पात्रहरूको तक्दरमै नभएजस्तो छ । विम्ब र प्रतीकहरूको संयोजनबाट ठाउँठाउँमा अभिव्यक्तिलाई सौन्दर्य प्रदान गरेकै छ ।

गाउन पनि मिल्ने, मन्चन गर्न पनि मिल्ने छ कथानक । काव्यभित्रका सर्तलाई हेर्दा वाल कवि रबिन विशद् प्रतिभाको रूपमा उदाउने प्रशस्त संभावना देख्तछु ।

- खाँदवारी, माघ-२५

प्रकाशकीय

सूर्य आवासीय मा.वि. को कक्षा ८ मा अध्यानरत भाइ रबिन कुमार कालिकोटेद्वारा लिखित 'जिन्दगीको बाटो' नामक गीती नाटकको पाण्डुलिपी पढ्ने सौभाग्य मिल्यो । उमेरले परिपक्का नभए पनि साहित्यिक मन सँगका बसाइहरूमा बुढ्यौलीपना देखिन्छ । सानो भइकन केही गर्न सकिन्छ भन्ने भावनाले उत्प्रेरित भएका भाइमा साहित्य रचनाको प्रचुर सम्भावना रहेको कुरामा दुईमत छैन । उनको यो प्रयास पनि समाजमा बसोबास गर्ने मानिसहरूलाई सचेत गराउन सक्ने जानकारी मूलक नै छ । उनलाई हामी सबैले माया गर्न सके अगाडि बढ्दै जानेछन् । त्यसैले सबैको साथ र सहयोग आवास्यक हुने कुरामा ढुक्क हुनु अपरिहार्य छ । यसरी विभिन्न समयमा लेख रचना प्रकाशनमा ल्याउन निरन्तर लागि परिरहुन् । तिमी चिताउ हामी पुन्याइदिने छौं । साथ सहयोग दिने कुरामा अगाडि बढ्ने छौं । तसर्थ यो रचना पनि प्रकाशन योग्य रहेको छ ।

तिर्थराज पन्त

प्रिन्सीपल

सूर्य आवासीय मा.वि. खाँदवारी

आफ्ना भनाइ

संसारमा धेरै मानिसहरू जन्मन्छन् । ती मानिसहरू मध्ये केही मात्र अमर हुन्छन् । ती मानिसहरू कसरी अमर बने र अरू किन बनेनन् । आखिर उनीहरू पनि ती अमर बनेका मानिसहरू जस्तै हुन् । हामी पनि अमर बन्न सकिन्छ । हामीले पाएका अवसरमा यो कुरा भर पर्छ । यदि हामीले अवसर पायौं भने आफ्नो सपना साकार पार्न सकिन्छ । हामीले अवसर कसरी पाउने ? हामीलाई अवसर कसले प्राप्त गराउँछ ? पक्कै पनि बुबाआमाले हुनुपर्छ । यसो हो भने बुबाआमा को हुन् ? यस प्रश्नको उत्तर शायद धेरैजनालाई थाहा नै होला ! बुबाआमा भनेको भगवानले दिएको एउटा यस्तो उपहार हो, जसले हामीलाई हाम्रो जिन्दगीको बाटो देखाउनु हुन्छ । उहाँहरू हाम्रो सृष्टीकर्ता । हामीलाई उहाँहरूले नै जन्माउनुहुन्छ, हुर्काउँनुहुन्छ, पढाउनुहुन्छ र आफ्नो खुट्टाले हिँड्न सक्ने बनाउनुहुन्छ । तर कसैकसैले आफ्नो बुबाआमाको भावना नबुझिकन उहाँहरूको बारेमा नराम्रो सोच्छन् । तर यो गलत हो । जसले हामीलाई माया गरेर हुर्काई, बढाई गरेका हुन्छन्, उनीहरूलाई हामीले पिडा दिने हैन, सम्मान गर्नु पर्छ, खुशी पार्नुपर्छ । हामी उनीहरूलाई सम्मान र खुशी दिनलाई यो संसारमा आएको हो जस्तो लाग्छ । त्यसैले हामी यो संसारमा आइसकेपछि, यस्तो काम गरौं कि जसको कारणले सबैको हित अथवा कल्याण होस् र आफ्नो नाम संसारको हरेक कुनाकुनामा फैलियोस् ।

साहित्य कोर्ने मेरो सानै देखिको रहर हो । जब म साहित्यिक कृतिहरू पढ्थेँ, मलाई एकदमै रमाइलो लाग्थ्यो । म साहित्य भित्रै हराउँथेँ । मलाई लाग्थ्यो, "त्यस्तो राम्रो साहित्य कोर्ने मानिस कस्ता होलान् ?" म कहिले काहीँ सोच्ने गर्थेँ, "मैले पनि राम्रा राम्रा कथा कविताहरूको रचना गर्न सके कस्तो हुन्थ्यो होला ?" मैले कविता लेख्न धेरै प्रयास गरें ।

मेरो पुज्य पिता श्री बलबहादुर कालिकोटे ज्यूले मलाई पढ्नको लागि राम्रो बातबरण मिलाई दिनुभएको कारण धेरै लामो समयको प्रयासपछि म अलिअलि कविता कोर्न सक्ने भएँ । त्यसमा पनि, संखुवासभाको मात्र नभएर नेपाल भरिकै बरिष्ठ साहित्यकार श्री ताराबहादुर बुढाथोकी ज्यूले मलाई साहित्य कोर्न ठूलो प्रेरणा दिनुभयो । आफ्नो सपना साकार पार्नको लागि, कल्पनाले आकाश छुने प्रतिभा र परिश्रमले धर्ती छिचोल्ने अभ्यास चाहिन्छ । जब सिर्जनाको मुनाहरू मनबाट कलकलाउन थाल्छ तब बाहिर निस्कन्छ आफू भित्रको प्रतिभा । मेरो यहि प्रतिभाको बिहानीलाई उज्यालो थपिदिएर पछिका गोरेटोहरू तेजिलो बनाइदिनुभएको छ साहित्यकार श्री ताराबहादुर बुढाथोकी ज्यूले । उहाँलाई म हृदय देखिनै धन्यावाद दिन चाहान्छु ।

मैले रचेको यो पुस्तक 'जिन्दगीको बाटो' कोपिलाकै रूपमा गुम्निरहेको थियो । हरेक कोपिलालाई फूलको लागि डालिको आवास्यकता हुन्छ । यस कोपिलालाई फूलाउन श्री सूर्य आवासीय माध्यामिक विद्यालय परिवारले डालीको भूमिका निर्वाह गरी ठूलो सहयोग पुऱ्याउनु भएको छ । यसरी यो पुस्तक तयारी तथा प्रकाशनको क्रममा हर क्षेत्रबाट मलाई सहयोग गर्नु हुने मेरो अग्रजहरूलाई म हृदय देखि नै मुरिमुरि धन्यावाद दिँदै म अध्यनरत रहदै आएको श्री सूर्य आवासीय माध्यामिक विद्यालयको उत्तर-उत्तर प्रगतिको शुभकामना व्याक्त गर्दछु ।

अन्त्यमा यस पुस्तक लेखन कार्यमा कतिपय गल्तीहरू रहेको हुन सक्छ । गल्तीहरू देखिएमा सुभाष प्रदान गरिदिनु भई आगमी पुस्तक प्रकाशनमा सहज र प्रोत्साहन प्राप्त हुनेछ भन्ने आपेक्षको साथ सम्पुर्ण पाठक बृन्दहरूमा बिनम्र अनुरोध गर्दछु ।

रबिन कालिकोटे

जिन्दगीको बाटो

(नेपालको कुनै ठाउँमा बुबा, आमा र छोरा बस्दथे । बुबाले दुई वटा स्वास्नी ल्याएका थिए । उसको जेठी स्वास्नी चाहीं मरेकी थिइन् । उसको छोराको नाम दीप थियो । त्यो छोराले चाहीं जेठी स्वास्नीको कोखबाट जन्म लिएको थियो । उसले दश कक्षा सम्म पढेको थियो । ऊ अभै पढ्न चाहान्थ्यो । तर उसकी कान्छी आमाले उसलाई शहर पठाउन चाहान्थिन् । उसको बुबाले चाहीं उसलाई शहर पठाउन चाहेको हुँदैनन् ।)

सौतेनी आमा -

हे बुढा ! तिम्रो छोराले पनि दश कक्षा सम्म,

पढ्न त पढ्यो, पढाइले मात्र सकिदैन म रम्म !

ती मेरा पुर्खा, शहर गई जिन्दगी बिताए,

छोराले भने पाठशाला गई नराम्रो चिताए,

त्यसले पनि शहर अब जानु नै पर्नेछ ,

सम्पति उस्ले कमाए जून आँगन्मा भर्नेछ ॥

आखिर ! जानु नै पर्नेछ !

जिन्दगीको बाटो/१

बुबा -

हे मेरी प्यारी, छोराले मेरो राम्ररी पढ्दै छ ,
कलिलो उमेर् भएको छोरा भर्खर बढ्दै छ ॥
बाआमाबाट बनाई टाढा पठाउनु हुँदैन,
सानै छ छोरा खोला र डाँडा कटाउन हुँदैन ।
प्यारी ! पठाउनु हुँदैन !

सौतेनी आमा -

भनेर यसो हुन्छ र कहाँ हजुरले भने भैँ,
पढेर यत्ती सोचेर हुन्छ मान्छेले गने भैँ,
शहर बरु गयो भने त हिम्मत देख्नेछन् ,
त्यो तिम्रो छोरा शहर ग'को रमित हेर्नेछन् ,
त्यसैले हामी पठाउँ छोरा हरेस नखाउँ,
खर्चमा मात्र नगरौँ बल सम्पत्ति कमाउँ,
बाबुको साथ कच्कच गरी छोरालाई भुक्न्याई
त्यो छोरा तर्फ, फर्केर भन्छिन् नछोड मलाई॥

जिन्दगीको बाटो/२

भन्छिन् ! छोरालाई भुक्त्याई !

(आमा र बुबा छोराको कोठामा जान्छन् ।)

छोरा -

हे मेरी आमा तपाईं पनि, यहाँ कसरी हो ?

आउँदा तर खुशी छु म त यहाँ जसरी हो ॥

हजुर ! यहाँ कसरी हो ?

सौतेनी आमा -

हे मेरो छोरा शहर तिमी जानु नै पर्नेछ ,

पुरुष मान्छे पसिना पोखी पौरख गर्नेछ ॥

तिमी ! जानु नै पर्नेछ !

छोरा -

तर यो काम गर्दा त कठै ! नराम्रो हुनेछ ,

आमाको आत्मा स्वर्गमा फेरी धरर रुनेछ !

पढाइ मेरो विग्रन्छ आमा, त्यो पनि नराम्रो,

त्यसैले यसो नगरौं होला, गाउँ नै छ हाम्रो ॥

जिन्दगीको बाटो/३

आमा ! यो काम नराम्रो !

बुबा -

हे मेरी कान्छी, छोराको कुरा नराम्रो होइन,

यो उमेरमा शहर जान, परेको छोइन ! ॥

नजादा खेरी ! बिग्रने होइन !

(अपराध चिताएर आमाले भन्छिन्)

सौतेनी आमा -

हे बुढा सुन, भनेको बचन् मान्दछु सही हो,

तिमीले भन्यौ छोराको बारे कुरा त त्यही हो,

सन्तानको बारे कसैले पनि नराम्रो सोच्दैनन् ,

सन्तान आनो नरोजीकन अरु त रोच्दैनन् ॥

हेर ! नराम्रो सोच्दैनन् !

छोरा -

तर म स्कुल, नगइकन शहर जाँदिन,

नगइ स्कुल नपढीकन, मजदुर् हुँदिन,

जिन्दगीको बाटो/४

आमा ! काम् गर्न जाँदिन !

(आमा रिसाएर आँनो कोठातिर लाग्छिन्)

बुबा -

हे मेरो छोरा आमाले तिम्लाई शहर पठाउँन,
कोसिस धेरै गर्दछिन् कठै ! मज्दुर बनाउँन ॥

म त ! सक्दिन पठाउँन !

छोरा -

के गर्नु बुबा, आमाको कर्ले जानु नै पर्ने भो,
आमाले पनि यो छोरालाई मार्नु नै हुने भो ॥

बुबा ! मार्नु नै हुनेभो !

बुबा -

जे हुनु भयो, अब त्यो कुरा छाड है हे छोरा,
समर्थन् गर्ने आमातिरकै भएछन् ती मोरा ॥
तिमीले पनि धोएर हात यो भात खाऊ है,
खाएर भात सुत्नको लागि कोठामा जाऊ है ॥

जिन्दगीको बाटो/५

बाबु ! मन सिलाउ है !

छोरा -

हुन्छ नि बुबा धोएर हात म भात खाउँला,
खाएर भात सुत्नको लागि कोठा मिलाउँला ॥

बुबा ! कोठामा जाउँला !

(यति भएपछि बुबा आफ्नो कोठातिर लाग्नुहुन्छ । छोरा पनि भात खाएर सुत्छ । भोलि बिहानै आमा चाहिँ स्कुल गएर स्कुलको प्रधानाध्यापकसँग कुरा गरिन् ।)

सौतेनी आमा -

हे गुरुहरू छोराको मेरो त्यो सर्टिफिकेट,
दिनु पन्यो नि हे गुरुहरू गर्नु छ त्यो भेट ॥

दिनु ! त्यो सर्टिफिकेट !

गुरुहरू -

दीपकी आमा, बिग्रन्छ राम्रो छोराको पढाइ,
छोराको तिम्रो त्यो राम्रो अड्क ल्याएको गराइ ।

हेर ! राम्रो छ पढाइ !

जिन्दगीको बाटो/६

सौतेनी आमा -

गाउँले हामी जहिले पनि बोल्दछौं नढाँटी,
चाहेको मैले त्यो सर्टिफिकेट, पर्देनाँ पछाडि ।

बास् ! दिनुहोस् नढाँटी !

(आखिरमा गुरुहरूको केही नलागे पछि उनीहरूले छोराको प्रमाणपत्र बनाएर पठाइदिन्छन् ।)

(छोरा कतैबाट घर जाँदै हुन्छ । उसलाई एकजना साथीले भेट्छ ।)

साथी -

हे मेरो साथी, फर्केको तिमी कहाँ नै गएर ?

पिताजी तिम्रा, बसेका थिए निराश भएर !

साथी ! निराश भएर !

छोरा -

के भयो साथी घरमा भ'को ती मेरा बाबालाई ?

कहिले देखिँ भएको होला छोराको छायाँलाई ।

के भयो साथी ! मुटुको मायालाई !

जिन्दगीको बाटो/७

साथी -

हे मेरा मित्र बुबालाई केही भएको छोइन,
सम्भेर तिम्लाई नजरका मोती गिरेको होइन ॥

साथी ! रोएको होइन !

छोरा -

हे साथी मैले स्कुल छाड्न बाध्यता परिगो,
सपना मेरो स्कुल पढ्ने पातभैँ भरिगो ।

साथी ! रहर मरिगो !

हे मेरो साथी कदापि पनि स्कुल नछाड्नु ,
कहीले पनि जिन्दगीलाई पछाडि नपार्नु ।
यो समाजले स्कुलको बारे अवश्य बुझ्नेछन् ,
अहिले स्कुल नपढ्नेहरू पछाडि पर्नेछन् ॥

अनि ! स्कुल पढ्नेछन् !

साथी -

तिमीले भन्यौ, साँचो हो कुरा, तर म के गरौँ ?

जिन्दगीको बाटो/८

जहिले पनि, तिमीले जस्तै गरौं कि नगरौं ।

साथी ! भनन के गरौं !

छोरा -

तिमीले मैले भनेको जस्तो गर्नु नै पर्दछ ,

जे भने मैले ती अरूलाई भन्नु नै पर्दछ ।

मलाई ! त्यो मन पर्दछ !

साथी -

हे मेरो साथी, जे हुनु भयो घर जाऊँ अब त,

बेलुकी भयो, जाडो नि भयो लुगा लाऊँ अब त ।

जाडो ! भगाऊँ अब त !

(छोरा र छोराको साथी आआफ्नो घर जान्छन् । छोरा घर पुग्छ ।
उसको आमा पनि घरमा आइपुगेकी हुन्छिन् ।)

छोरा -

हे मेरी आमा, तपाईं यहाँ कहिले आउनुभो,

स्कूल छाड्न बनाइ बाध्य अँध्यारो छाउनुभो ॥

जिन्दगीको बाटो/९

आमा ! अँध्यारो छाउनुभो !

(पाप चिताएर आमाले भन्छिन्)

सौतेनी आमा -

भनेको कुरा, बुभ्देनस् छोरा सानै छस् अहिले

तँलाई ठुलो बनाउँछु भन्ने सोचेको मइले ।

यही ! सोचेको मइले !

छोरा -

यो मेरो गाउँ, छोडेर जान सकिदैन आमा म,

म जाँदाखेरी रुनेछ मेरी आमाको त्यो मन ॥

अध्यारो घर उज्यालो पारी बलेकी त्यो बत्ती,

मेरो लागी नै नगई स्वर्ग पृथिवीमा खटी ।

त्यासैले आमा मलाई शहर जान कर् नगर्नु ,

सकिन्छ यहीं पढेर पनि भविष्य सपार्नु ॥

आमा ! जान कर् नगर्नु !

(मायाको नाटक गरेर सौतेनी आमाले भन्छिन्)

जिन्दगीको बाटो/१०

सौतेनी आमा -

हे मेरो छोरा म तिमीलाई राम्रो होस् भनेर,
शहर लान खोजेको बाबु तिमीलाई भनेर ॥
शहर तिमी जान नचाहे म कर गर्दिन,
चाहान्छौ तर भने त तिमी म पछि पर्दिन ॥

बाबु ! म कर गर्दिन !

छोरा -

तपाँइको यो नरम बोली कसरी म काट्नु ,
आखिरी सक्ने होइन क्यारे त्यो निर्णय साट्नु ।

आमा ! सक्दिन म साट्नु !

शहर अब जानु नै पच्यो के गरौं म आमा,
तर यो काम गर्दा त रुन्छ आमाको त्यो आत्मा ।

आमा ! रुनेछ त्यो आत्मा !

सौतेनी आमा -

तिमीले केही पढेर्न गर्न जे गर्ने म गर्छु ,

यो काम गर्दा परेर पछि मरे नि म मर्छु ।

बाबु ! जे भन सो गर्छु !

(यति भनेर आमा आफ्नो कोठा तिर जान्छिन् । आमा गएको एकछिन् पछि बुबा पनि बारीबाट घर आइपुग्नुहुन्छ ।)

बुबा -

कहिले आयौ हे छोरा तिमी स्कुल छोडेर

जाने नै भयो मायाको प्यारो बन्धन तोडेर

बाबु ! गोरेटो मोडेर !

छोरा -

के भन्नु भाको निचोरी मुटु बुझिन मैले त,

अघि नै आमा आउनुभयो जाँदिन तर म ।

ती मेरी आमा पहिलो चोटी नरम बोल्नुभो,

आमाले मेरो शहर जाने दुवार खोल्नुभो ॥

बुबा ! नरम बोल्नुभो !

बुबा -

जिन्दगीको बाटो/१२

त्येसो भा तिमी शहर गई काम गर्न थाल्ने कि !

त्यो स्कुलको इज्जत तिम्रो नकमाई फाल्ने कि !

बाबु ! तिम्ले त्यो फाल्ने कि ?!

छोरा -

के गर्नु बुबा, शहर जान करै लागेको छ ,

शरीरबाट उफ्रेर अन्तै मन भागेको छ ॥

जान ! कर लागेको छ !

बुबा -

त्यासो भा तिमी मलाई माया गर्दैनौ हैन त ?

त्यो मेरो माया भएको मुटु मनमा छैन त ?॥

माया ! नगर्ने होइन त !

त्यो मनको बेथा यो मन भित्र सार्ने कि नसार्ने ?

भएको माया त्यो मुटु भित्र मार्ने कि नमार्ने ?

बाबु ! भनन के गर्ने !

छोरा -

मैले त यस्तो भनेको हैन साँच्चीकै होइन,
शहर जान मनमा इच्छा छँदै नै छोइन ।
आमाको प्यारो नरम बोली कसरी काट्नु म,
ती आमालाई नजान्ने भई कसरी ढाँट्नु म ॥

बुबा ! कसरी ढाँट्नु म !

बुबा -

जे हुनु हुन्छ हे मेरो छोरा ल भात खाऊ है,
यो भात खाई आरम गरी सुत्न नि जाऊ है ।

छोरा ! सुत्न नि जाऊ है !

(यति भनेर बुबा आफ्नो कोठा तिर लाग्नुहुन्छ । छोरा पनि भात खाएर
सुत्छ । बिहान भएपछि आमा छोराको कोठामा आइपुग्छिन् ।)

सौतेनी आमा -

हे मेरो छोरा छिटो नै उठ म तिम्रो घरमा,
आएको छु है, फर्केर जान्न छिटो नै गरेमा ॥

आएँ ! म तिम्रो घरमा !

जिन्दगीको बाटो/१४

(छोरा आफ्नी आमाको आवाज सुनेर जुरुक्क उठ्छ र बाहिर जान्छ ।
बुबा पनि त्याहाँ टुप्लुक्क आइपुग्नुहुन्छ ।)

बुबा -

हे मेरी कान्छी ! कहिले तिमी आयौ यो कोठामा ?

नरम बोली हृदय खोली ल्यायौ त्यो ओठमा ?

मलम छरी ! दिलको चोटमा !

सौतेनी आमा -

हे बुढा सुन, म सँग धेरै समय छोइन,

आमाको मन कुभलो मैले चाहेको होइन ।

धेरै ! समय छोइन !

ल हिँड छोरा शहर तिमी छिटो नै गरेर,

कलिलो मन्मा जीवन हाक्ने साहस भरेर ॥

बाबु ! छिटो नै गरेर !

छोरा -

मलाई बुबा बिदाइ दिनु शहर म जान्छु ,

नरोइकन बिदाइ दिनु जागिर म खान्छु ।

आमा ! बिदाइ चाहान्छु !

बुबा -

तिमीले पनि सोच्नेछौ यस्तो भनेर सोचिन,

तिमीले भन्यौ साच्चै हो भनी मइले रचिन ।

तिमी ! जानेछौ सोचिन !

छोरा -

के गर्नु बुबा मलाई कर बाध्याता लागेछ ,

ममता माया गाउँको लागी मन्बाट भागेछ ।

त्यासैले बुबा मलाई बिदा दिनुहोस् भनेर,

यो मेरो जीवन शहर तिर लानेछु तानेर ॥

मन ! लानेछु तानेर !

(आमाको कर र छोराको अनुरोधले बुबाले छोरालाई शहर पठाउने आदेश दिनुहुन्छ । आमाले छोरालाई शहर जाने अरु साथीहरूसँग पुन्याइदिन्छिन् र घर फर्किन्छिन् । छोरा साथीहरूसँग शहर जान्छ । जाँदाजाँदै उसले बाटोमा

जिन्दगीको बाटो/१६

सोच्छ ।)

त्यो बाध्याताले डोन्याईकन शहर मलाई ,
लगेको हो नि अँध्यारोतिर यो मुटु जलाई ,
मलाई था छ त्यो शहरले गर्देन भलाई ,
यो मुटु मेरो जलायो आमा कोरेर सलाई ॥
स्कुल पनि मैले त पढ्न पाउँदै पाइन ,
आमाको मेरो असल गर्ने छोरा नि भइन ।
यो मेरो गाउँ छोडेर जान मलाई मन् छैन,
यो गाउँघर पिपलबर साथमा छ छैन ॥
यो मेरो गाउँ म मर्ने ठाउँ हो कि त भनेर,
जादै छु शहर् निराश भई यो कुरा सोचेर ॥

(जब ऊ शहरमा पुग्छ , ऊ त्याहाँको रमणीय द्विष्यहरू हेरेर रमाइरहेको हुन्छ । यत्तिकैमा एक गाडी आएर उसलछाई ठक्कर दिन्छ । ऊ त्याहीं बेहोस हुन्छ । त्याहाँ धेरै मानिसहरू भेला हुन्छन् । ती मानिसहरू मध्ये एक जनाले भन्छ ।)

जिन्दगीको बाटो/१७

यो मान्छेलाई सहयोग गर्दा के चाहिँ बिग्रन्छ?,
अस्पतालमा गराए भर्ना के चाहिँ बिग्रन्छ ?
बिचरा मान्छे! कस्को हो छोरा काँ होला ठेगाना
पीडामा डुबी घाइते भयो कति छ बेदना ।
हजुरको मन मुटु छ कस्तो? निटुरी नै होला,
लाग्दैन माया मान्छेको मन रगतको खोला ॥
नबचाउँदा समान हुन्छ रगत पिएको,
दुङ्गाको मन कसैको हुन्छ कसैको खिएको।
त्यासैले म त यो मान्छेलाई छिटै बचाउँछु ,
अस्पतालमा लगेर छिटो भर्ना गराउँछु ॥

(त्यो मान्छेले दीपलाई स्वास्थ्य चौकीमा लैजान्छ र भर्ना गराउँछ । भर्ना
गरेको ४/५ दिन पछि उसको होस आउँछ ।)

डाक्टर -

हे बाबु तिमी, गएको कहाँ, के गर्न हिँडेको?
नजानी कन शहर तिमी किन हो छिरेको ?

जिन्दगीको बाटो/१८

तिप्रो त्यो जिउ सन्चो छ छैन, कस्तो छ हे बाबु?

यत्तिका दिन, बेहोस भई, लडेको तराजु !

(दीपले सोच्छन् ।)

मलाई यहाँ कसले ल्यायो, कसरी म यहाँ !

कसरी भएँ बेहोस किन बाटामा म जहाँ ?

दीप -

म काम खोजी, शहर तिर हिँडेको हजुर,

त्यो मेरो गाउँ छोडेर काम खोजेको हजुर ।

मेरो जीऊ त सन्चै छ तर, किन पो यी आँखा?

बाँधियो पट्टी, किन पो होला, धेरै नै भो बाधा !

डाक्टर -

आँखामा बाधा धेरै नै पन्यो, त्यो आँखा फुटेछ,

अप्रेसन् गर्न, चाहियो पैसा तर त्यो छुटेछ ।

त्यासैले बाबु, त्यो पैसा जम्मा गरेर आउनु

पारेर निको संसार देखी खुशीले छाउनु ॥

दीप -

के भन्नु भको, त्यो मेरो आँखा, कसरी फुट्यो त !

कसरी सम्भव, यो हैन होला, किन त्यो छुट्यो त !

म सँग पैसा छैन नि हजुर, कसरी मिलाऊँ, ?

आँखाको घाउ पार्नलाई निको कसरी दिलाऊँ ?

डाक्टर -

तँ सँग पैसा छोइन भने अप्रेशन् हुँदैन,

त्यो पैसा बिना, डाक्टर कुनै बिरामी छुँदैन ।

दीप -

नभन्नु त्यसो हे मेरो हजुर, गर्नुहोस् उपचार,

धर्मको भाँडो भर्नलाई चाँडो गर्नुहोस् उपकार॥

हजुर ! गर्नुहोस् उपकार !

डाक्टर -

मलाई धर्म चाहेको छैन, पैसा नै धर्म हो !

पैसाको लागि पढेको मैले पैसा नै कर्म हो !

जिन्दगीको बाटो/२०

होइन भने छोडेर जाऊ यो मेरो अस्पताल ,
पैसाले काम बन्दछ सबै पैसाले मालामाल ।
(त्यहाँ अस्पतालमा मालिक पनि टुप्लक्क आइपुग्छ ।)

मालिक -

हल्ला हो केको, कराको किन, को हो नि यो मान्छे,
कहिले गर्ने ? बिरामीको त्यो रगत कि थान्दे !

डाक्टर -

ऊ सँग पैसा छैन रे हजुर त्यसैले थामिन,
उपचार गर्न यो बिरामीको त्यसैले मानिन !

मालिक -

दस्तुरबिना बिरामी जाँच्ने यो कर्म हुँदैन,
सडकका मान्छे बचाई तुलो यो धर्म हुँदैन !

दीपको कथा यहाँ सकिएको छैन। उनले दुःख त धेरै पाउछन तर
अन्त्यमा उनि र उनको साथी सागर सुखी जीवन बिताउछन्। कसरी?
पुरा कथा पढ्न ९८१०४४५६७६ मा सम्पर्क गर्नुहोला।

जिन्दगीको बाटो/२१